

Hz. Hamza'ya (R.A.) Mersiyeler

Nevzat Hafis YANIK (*)

Öz: Bu çalışmada Hz. Peygambere canı pahasına destek olan amcası ve sütkardeşi Hz. Hamza'nın Uhud savaşında şehit edilmesi üzerine onun için Hassân b. Sâbit, Ka'b b. Mâlik, Abdullah b. Ravâha ve kızkardeşi Safiyye'nin söylediği mersiye şiirleri ele alınmıştır. Mersiyeler Cahiliye dönemi kasidesinin birçok özelliğini taşımakla birlikte içerik olarak İslâmî dönemin özelliklerini yansıtmaktadır. Genelde Hz. Hamza'nın kahramanlığı, mertliği, yardımseverliği, Hz. Peygambere bağlılığı dile getirilmektedir. Gerek Bedir, gerekse Uhud savaşında düşman birliklerinin önde gelen savaşçıları öldürdüğü vurgulanarak Müslümanlar teselli edilmekte ve düşmanlara boşuna sevinmemeleri gerektiği mesajı verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hz. Hamza, mersiye, Hassân b. Sâbit, Ka'b b. Mâlik, Abdullah b. Ravâha, Safiyye.

The Elegy Poetry Written For Hz. Hamza

Abstract: This study aims to examine the elegy poetry written for Hz. Hamza's martyrdom in the battle of Uhud, who is Hz. Prophet's milk-brother and uncle and who supported Hz. Prophet at the cost of his life, by Hassân b. Sâbit, Ka'b b. Mâlik, Abdullah b. Ravâha and his sister-in-law, Safiyye Safs. Although the elegies carry many features of the Jahiliye period, they also reflect the characteristics of the Islamic period. In these poems, Hz. Hamza's heroism, courage, helpfulness, and his devotion to the Prophet are expressed in essence. It is emphasized that Hz. Hamza killed the leading fighters of enemy troops both in Bedir and in the battle of Uhud, and Muslims are being consoled by this emphasis, and also the message is given to the enemies that they should not rejoice.

Keywords: Hz. Hamza, elegy, Hassân b. Sâbit, Ka'b b. Mâlik, Abdullah b. Ravâha, Safiyye.

Makale Geliş Tarihi: 13.09.2018

Makale Kabul Tarihi: 20.12.2018

I. Hz. Hamza (r.a.)

Ebû 'Umâra Hâşim oğlu Abdulmuttalib oğlu Hamza (569 veya 570- 3/625) (Algül, Hüseyin, "Hamza", *DİA.*, XV, 500), Hz. Peygamberin (s.a.v.) amcası ve sütkardeşidir. Biyografisini anlatan kaynaklarda kendisine Allah ve Resulünün aslanı dendiği, oğulları 'Umâra ve Ya'lâ'dan dolayı hem Ebû 'Umâra hem de Ebû Ya'lâ künyeleri ile anıldığı ifade edilmektedir. Hz. Hamza bi'setin ikinci yılında Müslüman olmuştur. Başka bir rivayette Hz. Peygamberin (s.a.v.) bi'setin altıncı yılında Erkâm'ın evine girişinden sonra Müslüman olduğu ifade edilmiştir. Hz. Peygamberden (s.a.v.) dört veya iki yaş büyük olduğu söylenmekte ise de Suveybe'den süt emdikleri ve sütkardeşi oldukları

*) Prof. Dr. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü (e-posta: nevhafiz@atauni.edu.tr)

dikkate alındığında iki yaş büyük olduğu kanaati tercihe şayandır (*Sufyân es-Sevrî*, 1983, s. 294; İbn Abdi'l-Berr, 2002, s. 135-136).

Müslüman Oluşu: Hazreti Hamza'nın (r.a.) Müslüman oluşu ile ilgili olarak kaynaklarda (bazı farklılıklarla) anlatılanlar onun Hz. Peygambere (s.a.v.) ne kadar candan bağlı olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Ebu Cehil ve yandaşları Safâ'da Hz. Peygamberle (s.a.v.) karşılaştıklarında Ebu Cehil Hz. Peygambere (s.a.v.) ağır hakaretlerde bulunmuş ancak Resûl-i Ekrem ona cevap vermemiştir. Abdullah b. Cud'an et-Teymî'nin cariyesi Safâ'nın yukarıdaki evinden bu hakaretleri duymuştur. Çok geçmeden bir av dönüşünde yayını kuşanmış halde Kâbe'yi tavaf etmekte olan Hz. Hamza'ya o cariye şahit olduğu olayı olduğu gibi anlatmıştır. Bunun üzerine büyük bir öfkeye kapılan Hz. Hamza, bunun hesabını sormak üzere Kâbe'nin yakınında bulunan Kureyş'e ait mecliste yandaşlarıyla oturan Ebu Cehil'in yanına varıp tepesinde dikilerek elinde bulunan yay ile Ebu Cehil'i yaralamıştır. Yanında bulunan Kureyş'in ileri gelenleri Ebu Cehil'e yardımcı olmak üzere Hz. Hamza'nın üzerine yürümüşlerse de o şu sözleriyle Müslüman olduğunu ilan etmiştir: "Ben onun Allah'ın elçisi olduğuna ve söylediklerinin doğruluğuna şahadet ediyorum. Eğer doğru söyleyenler iseniz bana engel olun!" Ebu Cehil: Ebû 'Umâra'yi kendi haline bırakın, zira ben onun yeğenine çirkin hakaretlerde buldum" diyerek onları durdurmuştur. Hazreti Hamza'nın Müslüman oluşu Allah Resulüne (s.a.v.) büyük destek olmuş, Müslümanlar güç kazanmış ve Kureyşli müşriklerin bazı kötülüklerinden vazgeçmelerini sağlamıştır (İbn İshâk, 2004, I, 211-212; İbn Abdi'l-Berr, 2002, s. 135-136; Mâcid İbrâhîm, 2001, s. 9-12). Hazreti Hamza'nın Ebu Cehil'i yaralayıp Müslüman olduğu sırada onu hicveden bir şiir söylediği de kaydedilmektedir (İbn İshâk, 2004, I, 12).

Bedir Savaşındaki Kahramanlığı: Hz. Hamza Bedir savaşına katılarak yiğitlik göstermiş ve şanı dillere destan olmuş bir kahramandı. Bu savaş başlamadan önce "Ant olsun ki, ya onların havuzundan su içeceğim, ya yıkacağım ya da uğruna öleceğim" diye Müslümanlara tehditler savurarak ortaya çıkan el-Esved b. 'Abdulesed el-Mahzûmî'yi öldürmüştü. Şeybe b. Rebi'a, kardeşi Utbe ve oğlu el-Velîd'in teke tek vuruşmak için Müslümanlardan kendilerine denk olanları talep etmeleri üzerine Hz. Peygamber 'Ubeyde b. el-Hars, Hz. Hamza ve Hz. Ali'nin çıkmalarını emretmişti. Hz. Hamza ve Hz. Ali rakiplerini bir çırpıda öldürmüşlerdi. En yaşlıları olan 'Ubeyde yaralanınca onun rakibini de öldürüp kendisini Müslümanların safına taşımışlarsa da 'Ubeyde kısa süre zarfında şehit düşmüştü. Bu savaşta Hz. Hamza Şeybe b. Rebi'a'dan başka Kureyş'in bazı ileri gelenlerini de öldürmüştü (İbn Hişâm, 1990, II, 267; İbn Sa'd, 2001, II, 16; İbn Abdi'l-Berr, 2002, s. 136; Mâcid İbrâhîm, 2001, s. 16-17; İbn Seyyidinnâs, tsz., I, 433).

Hz. Hamza Bedir savaşının her aşamasında kahramanlığını göstermiş ve simgesi olan devekuşu tüyünü göğsüne takmış olarak Hz. Peygamberin önünde iki kılıçla savaşmıştı. Yine bu savaşta müşriklerin saflarını yarararak sancaktarlarını bir kılıç darbesiyle yere sermiş, sağlıklı sollu hücumları ile onlarcasını öldürmüştü. Savaştan geriye kalan ve esir düşen müşrikler savaşın sonucunu belirleyen Hz. Hamza ve onun gibi cesaretle savaşan diğer kahramanların yiğitliklerini dillerinden düşürmemişlerdi (Mâcid İbrâhîm, 2001, s. 17-18).

Mekke müşriklerine oldukça ağır gelen bu durum, onların Hz. Hamza'ya karşı kinlerini arttırmış ve ondan intikam almaya karar vermişlerdi. Cübeyr b. Mut'im'in kölesi Habeş asıllı Vahşi b. Harb'e Uhud Gazvesi'nde Hamza'yı öldürdüğü takdirde azat edileceğine dair söz verdiler. Hz. Hamza'nın ciğerini çiğneyeceğini ve organlarından yapacağı gerdanlığı boğazına takarak Mekke'ye döneceğini söyleyen Ebû Süfyân'ın karısı Utbe kızı Hind ise bütün takılarına ilâveten 10 altın vereceğini vadetti (İbn Hişâm, 1990, III, 34; Mâcid İbrâhîm, 2001, s. 21-23; Algül, *DİA*, XV, 501).

Hz. Hamza'nın Şehit Edimesi: Hz. Hamza, Uhud Gazvesinde de kahramanca savaşmış ve otuz bir kişiyi öldürmüştü. Hz. Peygamber'in uyarısına rağmen okçuların yerlerini terk etmesi yüzünden İslâm ordusu bozguna uğrayınca, "Ben Allah ve Resul'ünün aslanıyım. Allah'ım! Ebû Süfyân ile adamlarının yaptıkları kötülüklerden sana sığınırım. Müslümanların yanlış hareketlerinden dolayı da senden af dilerim" diyerek düşmanla çarpışmaya devam etti. Bir taşın arkasına gizlenip Sibâ' b. Abdüluzâ ile vuruşmasını seyreden Vahşi, Hz. Hamza'nın Sibâ'ı öldürdükten sonra kendisinin bulunduğu yere yaklaştığını görünce mızrağını fırlatarak onu şehid etti. Düşman askerleri ve Kureyş kadınlarından içlerinde Utbe kızı Hind'in de bulunduğu bir gurup başta Hz. Hamza olmak üzere, babası müşrik olan Hanzale b. Ebû Âmir dışında, bütün şehitlere kelimelerle ifade edilemeyecek eziyetler etmişlerdi. Şehitlerin burunlarını, kulaklarını ve diğer organlarını keserek iplere dizip boyunlarına gerdanlık diye taktılar ve Mekke'ye o şekilde girdiler. Hind ise özellikle Hz. Hamza'ya yönelmiş, burnunu, kulaklarını kesip akla hayale sığmayacak eziyetler ettikten sonra karnını yarıp ciğerini çıkarmış ve ağzında çiğnemişti (İbn İshâk, 2004, I, 337-338; İbn Hişâm, 1990, III, 53; İbn Abdi'l-Berr, 2002, s. 136; Mâcid İbrâhîm, 2001, s. 23; Algül, *DİA*, XV, 501). Utbe kızı Hind, Hz. Hamza'ya yaptıklarından sonra yüksek bir kayanın üzerine çıkarak içini rahatlattığını, adağını yerine getirdiğini, yaşadığı sürece ve kemikleri mezarda çürüyünceye dek Vahşi'ye müteşekkir olacağını ifade eden bir intikam şiiri okumuştur. Onun bu şiirine Abdumuttalib oğlu Abbâd oğlu Esâse'nin kızı Hind cevap vermişti. Yine Hind, başka bir şiirle Uhud'da Hz. Hamza'dan intikam alarak içini rahatlattığını, hatta karnını yarıp ciğerini çıkardığını ifade etmişti.

Hz. Hamza hicretin 3. yılı şevval ayının ortasında cumartesi günü (m. 624) 57 veya 59 yaşında şehit edilmişti. Hz. Hamza'nın ve Müslümanlardan 70 kişinin şehit edilmesi Hz. Peygambere (s.a.v.) ve Müslümanlara çok ağır gelmişti. Hz. Peygamber (s.a.v.) Müşriklere aynı muameleyi yapacağına yemin etmişse de en-Nahl suresinin 126. ayeti nazil olunca bundan vazgeçmiştir (İbn Hişâm, 1990, III, 58; İbn Sa'd, 2001, II, 40; Mâcid İbrâhîm, 2001, s. 23-26; Algül, *DİA*, XV, 501).

II. Hz. Hamza'ya Mersiyeler

Hz. Peygamber'i (s.a.v.) hicveden Kureyşli Müşrik şairlere karşı hicivleriyle mücadele eden üç Ensarlı şair; Hassân b. Sâbit, Ka'b b. Mâlik ve 'Abdullah b. Ravâha başta olmak üzere Müslüman şairler Hz. Hamza'nın şehit edilmesinden sonra ona mersiyeler söylemişlerdir.

Hassân b. Sabit: Muhadram şairlerden Ebü'l-Velîd Hassân b. Sabit b. el-Münzir el-Hazrecî el-Ensarî (ö. 60/680) (Elmalı, *DİA*, XVI, 399). İslam dinini müşriklere karşı savunduğu için Hz. Peygamberin şairi olarak tanınan Medîneli sahabîdir (İbn 'Abdi'l-Berr, 2002, s. 163). Ebu'l-Velîd ve Ebu'l-Husâm künyeleri ile anılan Hassân'ın 140 yıllık ömrünün altmışını Cahiliye döneminde, altmış yılını da İslâmî dönemde yaşadığı ifade edilir (İbn Kuteybe, 1958, I, 305).

Medine'nin üçü Hazrec, ikisi Evs kabilesinden olan beş büyük şairinden biridir. Hazrec'in Neccâr oğulları kolundan olan Hassân bu beş şairin en üstünü olarak kabul edilmiştir (İbn Sellâm, 2001, s. 88).

Bu muhadrem şairlerden Hassân ve Ka'b, Kureyş müşriklerini soyları, gidişatları ve kişisel kusurları ile hicvedip onları kendi silahları ile vurmaya çalışırken 'Abdullah b. Ravâha onları inkârlarından ve duymayan, anlamayan putlara tapmalarından dolayı yermiştir (İbn 'Abdi'l-Berr, 2002, S. 165).

Hassân'ın Müslüman olmadan önceki yaklaşık altmış yıllık hayatı şarabı ve şarap meclislerini tasvir etmek, ihsanlarına nail olmak için Gassanî ve Hire hükümdarlarını övmekle geçtiği söylenebilir (Elmalı, *DİA*, XVI, 400).

Hassân Medineli olduğu için Kureyş'in nesebi ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığından bu konuda Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tavsiyesiyle Hz. Ebu Bekir'den aldığı bilgileri şiirinde etkili bir şekilde kullanmayı başarmıştır. Şiirinin İslam'la beraber yumuşadığına yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. Öte yandan Hassân b. Sâbit'in şiirleri Resullah'ın, "Bu sözler onlara karşı oktan daha etkili olacaktır" şeklindeki övgüsüne nail olmuştur (İbn Abdi'l-Berr, 2002, I, 163-165; Elmalı, *DİA*, XVI, 400).

III. Hassân b. Sâbit'in Hazreti Hamza'ya Mersiyesi

Hassân b. Sâbit, 19 beyitten oluşan mersiyesine cahiliye döneminin özelliği olan atlâl yani sevgilinin terk edilen diyarından söz ederek başlamış ve 1-4. beyitlerde o döneme ait kelimelere de yer vererek bu geleneği sürdürmüştür. 3. Beyitte izleri silinen atlâdan Hamza'yı sorar fakat bir cevap alamaz. "Bırak şimdi izi silinmiş olan yurdu da iyilikler sahibi Hamza'ya ağla!" anlamındaki 4. beyitte ustaca bir geçişle 5-8. Beyitlerde Hamza'nın hayırseverliğini ve kahramanlığını dile getirir ve 7. beyitte onu aslana benzetir. 8. Beyitte hak ve batıl sözünü bir arada kullanarak tıbak sanatı yapmıştır. 9. Beyitte "tebbet suresinin ilk ayetini hatırlatan bir ifade kullanarak ayetten iktibasta bulunmuştur. 10. Beyitte Hz. Hamza'nın kalleşçe vurulduğunu ifade ettikten sonra 11. Beyitte Hz. Hamza'yı yeryüzünü aydınlatan aya benzeterek açık istiare, yeryüzünün karanlığa gömülmesini Hz. Hamza'nın ölümüne bağlayarak hüsnü't-ta'lîl sanatı yapmıştır. 12. beyitte ona rahmet duası eden şair, 13. - 14. beyitlerde onun yiğitliği, Müslümanlara yönelik saldırılarda kale gibi bir sığınak, yılmaz ve usanmaz bir yiğit olduğu gibi hasletlerine yer verilmiştir. 15-18. beyitlerde Hind'e seslenerek Hz. Hamza'nın ölümüne sevineceğine babasının ölümünden dolayı ağlamasını, Hz. Hamza'nın onu ve yandaşlarını nasıl öldürdüğünü söyleyerek yüreğini ferahlatmak ister. Son olarak Cebrâil'in Hz. Hamza'nın yoldaşı olduğunu söylediği beyitle kasidesini bitirmiştir.

بَعْدَكَ صَوْبُ الْمُسْبِلِ الْهَاطِلِ
 فَمَدْفَعِ الرَّوْحَاءِ فِي حَائِلِ
 لَمْ تَدْرِ مَا مَرْجُوعَةُ السَّائِلِ
 وَأَبِيكَ عَلَى حَمْرَةَ ذِي النَّائِلِ
 غَيْرَاءُ فِي ذِي السَّنَةِ الْمَاجِلِ
 يَغْتَرُّ فِي ذِي الْخُرْصِ الدَّائِلِ
 كَاللَّيْثِ فِي غَابَاتِهِ الْبَاسِلِ
 لَمْ يَمِرْ دُونَ الْحَقِّ بِالْبَاطِلِ
 شَلَّتْ يَدَا وَحْشِيٍّ مِنْ قَاتِلِ
 مَطْرُورَةٍ مَارِنَةِ الْعَامِلِ
 وَأَسْوَدَ نُورَ الْقَمَرِ النَّاصِلِ
 عَالِيَةِ مُكْرَمَةِ الدَّاخِلِ
 مِنْ كُلِّ أَمْرٍ نَابِنَا نَازِلِ
 لَمْ يَكْ بِالْوَانِي وَلَا الْخَائِلِ
 دَمْعًا وَأَذْرِي عِبْرَةَ الثَّائِلِ
 بِالسَّيْفِ تَحْتَ الرَّهْجِ الْجَائِلِ
 مِنْ كُلِّ عَاتٍ قَلْبُهُ جَاهِلِ
 يَمْشُونَ تَحْتَ الْخَلْقِ الدَّائِلِ
 نَعْمَ وَزِيرُ الْفَارِسِ الْكَامِلِ

هَلْ تَعْرِفُ الدَّارَ عَقَا رَسْمَهَا
 بَيْنَ السَّرَادِيحِ فَأَدْمَانَةَ
 سَاءَ لُتْهَا عَنْ ذَاكَ فَاسْتَعْجَمْتَ
 دَعُ عَنْكَ دَارًا قَدْ عَقَا رَسْمَهَا
 الْمَالِي الثَّيْزِي إِذَا أَعْصَفْتَ
 التَّارِكِ الْقِرْنَ لُدَى قِرْنِهِ
 وَاللَّابِسِ الْخَيْلِ إِذَا أَحْجَمْتَ
 أَبْيَضُ فِي الدَّرْوَةِ مِنْ هَاشِمِ
 مَالٍ شَهِيدًا بَيْنَ أَسْيَافِكُمْ
 إِنَّ أَمْرًا غَوِيرَ فِي آلِهِ
 أَظْلَمَتِ الْأَرْضُ لِفَقْدَانِهِ
 صَلَّى عَلَيْكَ اللَّهُ فِي جَنَّةِ
 كُنَّا نَرَى حَمْرَةَ جِرْزًا لَنَا
 وَكَانَ فِي الْإِسْلَامِ ذَا تُدْرَا
 لَا تَفْرَجِي يَا هِنْدُ وَاسْتَخْلِي
 وَأَبِيكَ عَلَى عَثْبَةٍ إِذْ قَطَّه
 إِذْ حَرَّ فِي مَشِيخَةٍ مِنْكُمْ
 أَرْدَاهُمْ حَمْرَةَ فِي أَسْرَةٍ
 عَدَاةَ جَبْرِيلَ وَزِيرَ لَهُ

Bu yurdu tanıyor musun?

Senden sonra şiddetli yağmurlar silmiş izini, görüyor musun?

Alanı, vadinin genişlediği yerle Udmâne arasında bulunuyordu

Hâil Dağındaki Ravhâ'nın su kıvrımına kadar uzanıyordu

Ona Hamza'yı sordum, cevap veremedi

Soranın istediği cevabın ne olduğunu bilemedi.

İzi silinmiş olan yurt ile oyalanmayı bırak

İyilikler sahibi olan Hamza'ya ağla, ağıt yak!

Çanakları yemekle doldurdu kurak soğuk günlerde

Tozu dumana katan fırtınalar estiğinde

Ağla, hasmını cilalı mızrağa takana

Atının keçesinde sendeler halde bırakana

Ağla, atlı cengâverler çekindiğinde onları yüreklendirene

Ormanındaki korkusuz aslan gibi kükreyene
 Ağla, Haşim boyunun zirvesinde bulunan kahramana
 Hakkın önünü batıl ile kapatmayan tertemiz insana
 Can verip şehit oldu sizin kılıçlarınız arasında
 Katil Vahşi'nin iki eli kurusun, tutmaz olsun
 Gerçek şu ki, o kargı ile kalleşçe vurulan kişiydi
 Kargı esnekti, bilenmişti, temreni de iriydi
 Yeryüzü onu kaybettiği için karanlığa gömüldü
 Ayın parlayan ışığı da kapkara oldu
 Allah, sana rahmet eylesin cennette!
 Girene ikramda bulunulan yüksek cennette!
 Kendimiz için bir sığınak görürdük Hamza'yı
 Üzerimize inen her felaketten bizi koruyan Hamza'yı
 İslamiyet'i savunmada gözü pek cengâverdi
 Metanet sahibiydi; yılmazdı, usanmazdı.
 Sen boşuna sevinme Hind! Gözyaşını sel et akıt
 Yavrusunu yitiren anne gibi gözyaşı dök!
 Sen asıl Utbe'ye ağla, hani Hamza onu kesmişti
 Onu savaşın toz bulutu altında kılıçla biçmişti
 Hani Utbe, yüzüstü yıkılmıştı ulularınızın içinde
 Kalbi cahil bütün zorbalarnızın içinde!
 Onları Hamza öldürdü akrabaları yanındayken
 Uzun zırhların altında pür silah yürürlerken
 Cebrail'in ona yardımcı olduğu günün sabahıydı
 Yükü omuzlayan kahramana ne güzel yardımcıydı!

(*Şarhu Dîvânî Hassân b. Sâbit el-Ensârî*, 1929, s. 329-331; *Dîvânü Hassân b. Sâbit*, 1994, s. 194-195; İbn Hişâm, 1990, III, 112).

Hassân'a ait olup olmadığı tartışmalı olan ve 43 beyitten oluşan "hâ" kafiyeli bir mersiye daha vardır (İbn Hişâm, 1990, III, 109; *Dîvânü Hassân b. Sâbit*, 1971, I, 450-452).

IV. Ka'b b. Mâlik'in Hazreti Hamza'ya Mersiyeleri

Ebû 'Abdillâh Ka'b b. Mâlik b. Ebî Ka'b 'Amr el-Hazrecî: 598 yılı dolaylarında Yesrib'de doğmuş, iyi bir eğitim almış, Evs ve Hazrec kabileleri arasındaki savaşlarda söylediği şiirlerle tanınmıştır. Hicretten önce Medine'de Müslüman olmuş ve 622 yılı hac mevsiminde Resûlullah'ı Medine'ye davet etmek üzere giden ensar heyetinde bulunmuştur. Tebuk Savaşı dışında bütün savaşlara katılmış, kahramanlık göstermiştir. Uhud savaşında Ka'b Resûlullah'ın zırhını Resûlullah da onun zırhını giyinmiştir (Kandemir, *DİA*, XXIV, 4-6).

İslâmiyet'i kabulünden önce de şiirleriyle tanınan Ka'b b. Mâlik, Müslüman olduktan sonra Hassân b. Sâbit ve Abdullah b. Revâha ile birlikte Peygamberin şairi unvanıyla anılmıştır. Medine'nin beş büyük şirinden biri olduğu ve Hassân b. Sâbit'ten sonra geldiği kabul edilir (İbn Sellâm, 2001, s. 88).

Ka'b, aşağıdaki kısa mersiyesinin birinci beytinde Hz. Hamza'nın kız kardeşi Safiyye'ye seslenerek kadınları onun ölümünden dolayı ağlamaya teşvik etmesini istemektedir. İkinci beyitte cengâverlerin içinde Allah'ın aslanı olarak savaşan Hz. Hamza'ya bıkmadan usanmadan uzun süre ağlamasını istedikten sonra üçüncü beyitte kısaca Hz. Hamza'nın erdemlerine değinmektedir. Bu erdemlerden biri olan iyilikseverliği, yetimleri himaye etme ifadesi ile vurgulanmıştır. Kahramanlığı, savaşta cenk kıyafetlerine bürünmüş bir aslan gibi düşmana korku salması şeklinde özetlenmiştir. En önemli özelliği ise, yaptıklarında Allah ve resulünün rızasını gözetmesidir.

<p>وَبِئْسَ النَّسَاءَ عَلَى حَمْرَةٍ عَلَى أَسَدِ اللَّهِ فِي الْهَزَّةِ وَلَيْتَ الْمَلَّاحِمِ فِي الْبِرَّةِ وَرُضْوَانَ ذِي الْعَرْشِ وَالْعِرَّةِ</p>	<p>صَفِيَّةُ قَوْمِي وَلَا تَعْجِزِي وَلَا تَسْأَمِي أَنْ تُطِيلِي الْبُكَاءَ فَقَدْ كَانَ عِرًّا لِأَيْتَامِنَا يُرِيدُ بِذَلِكَ رِضًا أَحْمَدِ</p>
--	--

“Safiyye! Kalk, acizlik gösterme
Ağlat kadınları Hamza'nın üstüne!”

“Usanma ağlamayı uzatmaktan
Birliğin içindeki aslanın üstüne”

“Yetimlerimiz için bir destekt o
Savaşın aslanıydı cenk giysileri içinde”

“Ahmed'in rızasını isterdi,
Arş ve izzetin sahibi Allah'ın rızasını güderdi”

(*Dîvânü Ka'b*, 1966, s. 118, 216; *Dîvânü Ka'b*, 1997, s. 31)

Ka'b, Hz. Hamza için söylediği 21 beyitlik mersiyesinin ilk altı beytinde onun ölümünden dolayı çektiği üzüntüyü dile getirmiştir. Beşinci beyitte Hz. Hamza'yı kaybettiği için yıkıldığını ve ağrının yandığını ifade ederken altıncı beyitte böyle bir felakete Hira Dağı'nın bile tahammül edemeyeceğini söyleyerek üzüntüsünün derinliği vurgulanmıştır. Yedinci beyitten sonra Hz. Hamza'nın Hz. Peygamber'in mensubu bulunduğu saygın Hâşim oğullarının ileri gelen bir beyi olduğunu, sekizinci beyitte sıkıntılı anlarda yaptığı yardımseverliği, dokuzuncu beyitte savaşlarda gösterdiği kahramanlığı, onuncu beyitte yiğitliği kadar alımlı görünüşü ile bir aslan gibi düşmanların yüreğine korku saldığını dile getirmiştir. On birinci beyitte Hz. Hamza'nın Hz. Peygamberin amcası ve samimi dostu olduğunu, on ikinci beyitte onun davası uğrunda seve seve ölüme yürüdüğünü ve ölümünün de şanlı olduğunu söyledikten sonra on üçüncü beyitte Hz. Hamza'nın şehit edilmesinin Hind'i sevindirdiğini dile getirmiştir. On dördüncü beyitten sonra ise, Hind'in boşuna sevindiğini vurgulamak için Akankal'de ve Bedir'de Müslümanların gösterdiği kahramanlıkları ve Müşriklerin ileri gelenlerini nasıl perişan ettiklerini anlatarak cennette giden Müslümanlarla cehenneme giden

müşriklerin arasındaki farkı vurgulayarak kendisini ve Müslümanları teselli etmeye çalışmıştır.

وَجَزَعْتَ أَنْ سَلِّحَ الشَّبَابُ الْأَعْيُدُ
فَهَوَاكَ غَيْرِيَّ وَصَحْبِكَ مُنْجِدُ
قَدْ كُنْتُ فِي طَلَبِ الْغَوَايَةِ تَفْنِدُ
أَوْ تَسْتَفِيقَ إِذَا نَهَاكَ الْمُرْشِدُ
ظَلَّتْ بِنَاتِ الْجَوْفِ مِنْهَا تَرَعُدُ
لَرَأَيْتَ رَأْسِي صَخْرَهَا يَتَبَدَّدُ
حَيْثُ النَّبُوءَةُ وَالنَّدَى وَالسُّوْدُ
رِيحٌ يَكَادُ السَّمَاءُ مِنْهَا يَجْمُدُ
يَوْمَ الْكَرِيهَةِ وَالْقَنَا يَتَقَصَّدُ
ذُو لِبْدَةِ شَتْنِ الْبِرَاثِنِ أَرْبُدُ
وَرَدَ الْحِمَامِ فَطَابَ ذَاكَ الْمَوْرِدُ
نَصَرُوا النَّبِيَّ وَمِنْهُمْ الْمُسْتَشْهِدُ
لَتَمِيَّتْ دَاخِلَ عَصَاةٍ لَا تَبْرُدُ
يَوْمًا تَغَيَّبَ فِيهِ عَنْهَا الْأَسْعَدُ
جَبْرِيلُ تَحْتَ لِيَوَانِنَا وَمُحَمَّدُ
قَسْمَيْنِ: يَقْتُلُ مَنْ نَشَاءُ وَيَطْرُدُ
سَبْعُونَ: عَتَبَةٌ مِنْهُمْ وَالْأَسْوَدُ
فَوْقَ الْوَرِيدِ لَهَا رَشَاشٌ مُرْبِدُ
عَضْبٌ بِأَيْدِي الْمَوْمِنِينَ مُهَنْدُ
وَالْحَيْلُ تَتَّقُنُهُمْ نَعَامٌ شَرْدُ
أَبَدًا وَمَنْ هُوَ فِي الْجَنَانِ مُخَلَّدُ

طَرَقَتْ هُمُومُكَ فَالِرَّقَادُ مُسَهَّدُ
وَدَعَتْ فُؤَادَكَ لِلْهَوَى ضَمْرِيَّةُ
فَدَعَ التَّمَادِي فِي الْغَوَايَةِ سَادِرًا
وَلَقَدْ أَنَى لَكَ أَنْ تَنَاهَى طَانِعًا
وَلَقَدْ هُدِدْتُ لِفَقْدِ حَمْرَةَ هُدَّةُ
وَلَوْ أَنَّهُ فُجِعَتْ جِرَاءُ بِمِثْلِهِ
قَرَمٌ تَمَكَّنَ فِي دُؤَابَةِ هَاشِمِ
وَالْعَاقِرُ الْكُومِ الْجَلَادِ إِذَا عَدَّتْ
وَالتَّارِكُ الْقِرْنِ الْكَمِيِّ مُجَدَّلًا
وَتَرَاهُ يَرْفُلُ فِي الْحَدِيدِ كَأَنَّهُ
عَمُّ الدَّبْيِ مُحَمَّدٍ وَصَفِيَّةُ
وَأَتَى الْمَنِيَّةَ مُعَلِّمًا فِي أُسْرَةٍ
وَلَقَدْ إِخَالَ بِذَاكَ هُنْدًا بُشِّرَتْ
مِمَّا صَبَحْنَا بِالْعَقْنَقْلِ قَوْمَهَا
وَيَبْنُرُ بَدْرٍ إِذْ يَرُدُّ وَجُوهَهُمْ
حَتَّى رَأَيْتَ لَدَى النَّبِيِّ سَرَاتَهُمْ
فَأَقَامَ بِالْمُعْطَنِ الْمَعْطَنَ مِنْهُمْ
وَابْنُ الْمُغِيرَةِ قَدْ ضَرَبْنَا ضَرْبَةً
وَأُمِّيَّةُ الْجَمَجِيِّ قَوْمٌ مَيْلُهُ
فَاتَاكَ فُلُ الْمُشْرِكِينَ كَأَنَّهُمْ
شَتَانٌ مَنْ هُوَ فِي جَهَنَّمَ ثَاوِيَا

Senin üzüntülerin geldi, uykun kaçtı bu gece
Yüreğin daraldı, taze baharında gençlik gidince
Senin gönlünü Damra'lı bir güzel aşka davet etti
Şimdi aşkın aşâğılarda, dostların ise yükseklerde
Terk et sürekli dalalette bulunmayı şaşkın halde
Sen yanıltılıyordun dalalet peşinde gitmede
Artık vakit senin için; ya itaat edip vazgeçersin

Ya da mürşit seni ikaz edince kendine gelirsin
Öyle bir yıkıldım ki, Hamza'yı kaybettiğim anda
Yıldırımlar gürlere oldu bağrımda
Hıra Dağı öyle bir felakete uğrasaydı şayet
Kayalarının parçalandığını görürdün elbet
Hamza, Haşim boyunun üst makamında bir beydi
Haşim ki, nebilik, saygınlık ve onura sahip kabileydi
İri hörgüçlü dişi besili deveyi keserdi gerektiğinde
Nerdeyse suyu donduracak bir rüzgâr estiğinde
Pür silah yiğit akranını yere sererdi cenk ettiğinde
Mızrakların paramparça olduğu savaş gününde
Onun çalınmış çalınmış gittiğini görürdün zırhın içinde
İri pençeli, sık yelesi yağız aslan gibiydi yürüdüğünde
Nebi Muhammed'in amcasıydı, samimi dostuydu
Ölümüne yürüdü ve Hakk'a yürüyüş de hoş oldu
O ölüme yürüdü şanlı nişaniyle bir birlik içinde
Nebi'ye yardım edenlerdi, şehitlik arzusu vardı içlerinde
Sanırım bu bir müjde oldu Hind için
İçindeki sönmeyen ateşi öldürmesi için
Akankal'de kavmini perişan ettiğimizden
Mutluluğunu yitirdiği o günden
Bir de Bedir Kuyusundan, hani tersyüz ediyordu onları
Sancağımız altında Cebrail, Muhammed ve adamları
Nihayet gördüm ki, ileri gelenleri Nebi'nin yanında savaşıyorlar
İki kısımdılar: dilediğimizi öldürüyor ve kovalıyorlar
Onlardan yetmiş kişi deve yatağında durdu
Utbe ve el-Esved de aralarında bulunuyordu
İbnu'l-Muğîre'ye bir darbe indirdik tepesinden
Şahdamarının üstünden, köpüklü kan püskürten
Eğimini doğrulttu Umeyye el-Cuhemî'nin
Müminlerin elindeki Hint kılıcı, keskin mi keskin
Müşriklerin topluluğu sana geldi, sanırsın onlar
Atlılar onları kovalarken kaçışan devekuşuydular
Çok farklıydı; cehennemde ebedi kalacaklar
Ve cennetlerde sonsuza dek yaşayacaklar
(*Dîvânu Ka'b*, 1966, s. 189-191; *Dîvânu Ka'b*, 1997, s. 35-38; İbn Hişâm, 1990, III, 113-114).

Ka'b'ın Cîm kafiyeli mersiyesi on altı beyitten oluşmaktadır.

Bu mersiyenin ilk üç beytinde üzüntüsünü dile getirdikten sonra dördüncü beyitte şehitlerin şanlı, şerefle Na'im cennetlerine vardıklarını dile getirmiştir. Beşinci beyitten onuncu beyte kadar Hz. Peygamberin (s.a.v.) ahabının onun sancağının altında yiğitçe savaştıklarını ve cenneti hak ettiklerini ifade etmiştir. On birinci beyitte bu kahramanlar arasında Hz. Hamza'nın da bulunduğunu, on iki ve on üçüncü beyitlerde Hz. Hamza'nın

Vahşi tarafından şehit edildiğini ifade ettikten sonra diğer mersiyesinde olduğu gibi, Müslümanların cennete, müşriklerin ise cehennemine dibine gittiğini vurgulayarak kendisini ve Müslümanları teselli etmeye çalışmıştır.

نَشَجْتَ وَهَلْ لَكَ مِنْ مَنْشَجٍ
تَذَكَّرَ قَوْمِ أَتَانِي لَهُمْ
فَقَلْبُكَ مِنْ ذِكْرِهِمْ خَافِقٌ
وَقَتْلَاهُمْ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ
بِمَا صَبَرُوا تَحْتَ ظِلِّ اللِّوَاءِ
عُدَاةَ أَجَابَتْ بِأَسْيَافِهَا
وَأَشْيَاعُ أَحْمَدَ إِذْ شَايَعُوا
فَمَا بَرَحُوا يَضْرِبُونَ الْكَمَاةَ
كَذَلِكَ حَتَّى دَعَاهُمْ مَلِيكَ
فَكُلُّهُمْ مَاتَ حُرَّ الْبَلَاءِ
كَدَمْرَةَ لَمَّا وَفَى صَادِقًا
فَلَاقَاهُ عَبْدُ بَنِي نُوْفَلٍ
فَأَوْجَرَهُ حَرْبَةً كَالشَّهَابِ
وَنَعْمَانَ أَوْفَى بِمِيثَاقِهِ
عَنِ الْحَقِّ حَتَّى غَدَّتْ رُوحُهُ
أَلَيْكَ لَا مَنْ ثَوَى مِنْكُمْ

وَكُنْتُ مَتَى تَذَكَّرَ تَلْجَجِ
أَحَادِيثُ فِي الزَّمَنِ الْأَعْوَجِ
مِنَ الشُّوقِ وَالْحَزَنِ الْمُنْضَجِ
كِرَامِ الْمَدَاحِلِ وَالْمَخْرَجِ
لِوَاءِ الرَّسُولِ بِذِي الْأَضْوَجِ
جَمِيعًا بَنُو الْأَوْسِ وَالْخَزْرَجِ
عَلَى الْحَقِّ ذِي النُّورِ وَالْمَنْهَجِ
وَيَمْضُونَ فِي الْقَسْطِ الْمُرْهَجِ
إِلَى جَنَّةِ دَوْحَةِ الْمُوَلَجِ
عَلَى مِلَّةِ اللَّهِ لَمْ يَخْرَجِ
بِذِي هِبَةٍ صَارِمِ تَلْجَجِ
يُبْرِبِرُ كَالْجَمَلِ الْأَدْعَجِ
تَلْهَبُ فِي اللَّهَبِ الْمُوهَجِ
وَحَنْظَلَةُ الْخَيْرِ لَمْ يُخَنْجِ
إِلَى مَنْزِلِ فَاخِرِ الرَّبْرِجِ
مِنَ النَّارِ فِي الدَّرَكِ الْأَمْرَجِ

Sen ağladın, ağlar mıydın bundan önce?
İçin daralırdı hatırına gelince
O topluluğu hatırladın ki haberi geldi bana
Bu kötü zamanda olaylar gelmişti başlarına
Şimdi yüreğin onları anmaktan hafakanlar içinde
Özlemden ve kederden dayanılmaz biçimde
Onların ölenleri şimdi Na'im cennetlerindedir
Dünyadan çıkışları da cennete girişleri de şerefledir
Çünkü sancağın gölgesi altında yiğitçe savaştılar
Zu'l-Advec'de Peygamberin sancağı altındaydılar
Kılıçlarıyla çağrıya icabet ettikleri günün sabahında
Evs ve Hazrec oğulları hep birlikte savaşmıştı orada
Hani Ahmed'in taraftarları yer almıştı yanında
Aydınlıklı ve ilkeli olan hak yolunda
Durmadan pür silah düşmanla çarpışıyorlardı

Yükselen toz bulutunun içine dalıyorlardı
 Ta ki mülkün sahibi çağırды, uydular bu davete
 Girenleri gölgesi altında barındıran cennete
 Hepsi öldü kendi isteğiyle çekinmeden
 Allah'ın dini üzereydiler, günah işlemeyen
 Biri Hamza; vefalıydı, sadıktı peygambere
 İkiye biçen parlak keskin kılıcıyla giderdi sefere
 Nevfel oğullarının kölesi onun karşısında durdu
 Siyah deve gibi anlaşılmaz bir dille konuşurdu
 Göğsüne yıldız gibi parlayan mızrakla vurdu
 Mızrak tutuşmuş ateşin içinde gibi parlıyordu
 Na'mân verdiği sözü yerine getirdi, caymadan
 Hanzalatu'l-hayr de sapmadı Hak yolundan
 Hak yolundan sapmadı ruhu uçuncaya dek
 Görkemli giysilerle donanacağı yere varıncaya dek
 İşte onlardı bu cennetlere varan kahramanlar
 Cehennem dibinde kalanlarınız gibi olmadılar
 (*Divânu Ka'b*, 1966, s. 187; *Divânu Ka'b*, 1997, s. 32-34; İbn Hişâm, 1990, III, 100)

V. 'Abdullah b. Ravâha'nın Hazreti Hamza'ya Mersiyeleri

Ebû Muhammed 'Abdullah b. Ravâha (ö. 8/629) (Sargon- Kılıç, *DİA*, I, 129), Medine'nin üçü Hazrec, ikisi Evs kabilesinden olan beş büyük şairinden biridir. Hazrec kabilesinin Hâris oğulları kolundan Ravâha b. Sa'lebe'nin oğludur (İbn Sa'd, 2001, III, 565; *Divânu 'Abdillâh b. Ravâha*, 1982, s.20-21). Bi'setin 13. Yılında ikinci Akabe biatına katılan 75 kişilik heyet arasında bulunmuş ve Müslüman olmuştur (*Divânu 'Abdillâh b. Ravâha*, 1982, s.27). Medineli Müslümanlar tarafından seçilen 12 nakibden biridir (İbn Sa'd, 2001, III, 566; *Divânu 'Abdillâh b. Ravâha*, 1982, s.28). Bedir savaşına katılmış, Hicretin sekizinci yılında (m. 629) Mute savaşındaki üç komutanın üçüncüsü olarak şehit olmuştur (*Sufyân es-Sevrî*, 1983, s. 295).

Aşağıdaki mersiye hem Ka'b b. Mâlik'e (*Divânu Ka'b*, 966, s. 252-253; *Divânu Ka'b* 1997, s. 81-83) hem de Abdullah b. Ravâha'ya (*Divânu 'Abdillâh b. Ravâha*, 1982, s. 99-101, 132- 133; İbn Hişâm, 1990, III, 117) nispet edilmiştir. İbn Hişâm, Ebû Zeyd el-Ensârî'nin bu kasideyi Ka'b b. Mâlik'e ait olarak okuduğunu kaydetmiştir. Kasidenin bu iki şairden hangisine ait olduğunu tercih etme imkânına sahip değiliz.

Abdullah b. Ravâha Uhud'da şehit edilen Hz. Hamza'ya mersiye olarak nazmettiği 16 beyitten oluşan bu kasidesine Hz. Hamza'ya ağlayarak başlar. İlk yedi beyitte Müslümanların, özellikle de Hz. Peygamberin (s.a.v.) onu kaybetmekle uğradığı faciayı dile getirir. Hz. Hamza'nın sıradan bir erkek olmadığını; Allah'ın aslanı, onurlu, iyiliksever ve saygın bir şahsiyet olduğunu vurguladıktan sonra onun Na'im cennetlerinde ebedi kalması için dua edip Haşimoğullarına sabır diler sonra onları sabır ve teslimiyette Hz. Peygamber'e izlemeye çağırır. İzleyen beyitlerde Kureyş'e seslenerek devranın döndüğünü ve savaşın bir nöbet olduğunu ve Bedir savaşında olanları hatırlatır. Kureyş'in ileri gelenlerinden Utbe, el-Velid, Şeybe ve keferenin

elebaşı Ebu Cehil'in öldürüldüğü bu savaşın izlerinin henüz silinmediğini söyler. Sonra Hz. Hamza'nın şehit edilmesinden sonra onun cansız bedenine akla hayale sığmayacak eziyetler ettikten sonra karnını yarıp ciğerini çıkararak ağzında çiğneyen Ebû Sufyân'ın karısı Utbe kızı Hind'e dönerek Hz. Hamza'nın şehit edilmesine sevineceğine kavminden ölenler için ağlaması gerektiğini dile getirmiştir (*Dîvânu 'Abdillâh b. Ravâha*, 1982, s. 99-101).

Kaside, bir yandan Hz. Hamza'ya ağıt, öte yandan Uhud'da olanlara sevinen Kureyş kavmine bir yanıt şiiri olarak içinde bulunan gün ile yakın geçmiş arasında bir karşılaştırma niteliğindedir. Bu bakımdan ağıt ayrılan pay azdır. Ayrıca şehitlerin Allah katındaki makamı ve sabra davet, Hz. Peygamberin (s.a.v.) kararlılığı ve Allah'ın emriyle konuştuğu gibi dini anlamlar içermektedir.

وَمَا يُغْنِي الْبُكَاءَ وَلَا الْعَوِيلُ
أَحْمَرَةَ ذَاكُمُ الرَّجُلُ الْقَتِيلُ
هُنَاكَ وَقَدْ أُصِيبَ بِهِ الرَّسُولُ
وَأَنْتَ الْمَاجِدُ الْبِرُّ الْوَصُولُ
مُخَالِطُهَا نَعِيمٌ لَا يَزُولُ
فَكُلُّ فِعَالِكُمْ حَسَنٌ جَمِيلُ
بِأَمْرِ اللَّهِ يَنْطِقُ إِذْ يَقُولُ
فَبَعْدَ الْيَوْمِ دَائِلَةٌ تَدُولُ
وَقَانَعْنَا بِهَا يُشْفِي الْعَلِيلُ
عَدَاةٌ أَتَاكُمُ الْمَوْتُ الْعَجِيلُ
عَلَيْهِ الطَّيْرُ حَائِمَةٌ تَجُولُ
وَشَيْبَةُ عَضَّةِ السَّيْفِ الصَّقِيلُ
وَفِي حَيْرُومِهِ لَدُنْ نَيْبِلُ
فَفِي أَسْيَافِنَا مِنْهَا قُلُوبُ
فَأَنْتِ الْوَالَةُ الْعَبْرَى السُّهْبُولُ
بِحَدْمَةِ إِنْ عَزَّكُمْ ذَلِيلُ

بَكَتْ عَيْنِي وَحَقَّ لَهَا بُكَاهَا
عَلَى أَسَدِ الْإِلَهِ عَدَاةٌ قَالُوا
أُصِيبَ الْمُسْلِمُونَ بِهِ جَمِيعًا
أَبَا يَغْلَى لَكَ الْأَرْكَانُ هُدَّتْ
عَلَيْكَ سَلَامٌ رَبِّكَ فِي جَنَانِ
أَلَا يَا هَاشِمَ الْأَخْيَارِ صَبْرًا
رَسُولُ اللَّهِ مُصْطَبِرٌ كَرِيمٌ
أَلَا مَنْ مَبْلَغَ عَنِّي لُؤْيَا
وَقَبْلَ الْيَوْمِ مَا عَرَفُوا وَذَاقُوا
نَسِيتُمْ ضَرْبَنَا بِقَلْبِ بَدْرِ
عَدَاةٌ تَوَى أَبُو جَهْلٍ صَرِيعًا
وَعُتْبَةَ وَابْنَهُ خَرًّا جَمِيعًا
وَمُتْرَكْنَا أُمِّيَّةً مُجْلَعِبًا
وَهَامُ بَنِي رَبِيعَةَ سَائِلُوهَا
أَلَا يَا هِنْدُ قَابِكِي لَا تَمَلِّي
أَلَا يَا هِنْدُ لَا تُبْدِي شِيمَاتَا

Gözüm ağladı, ağlaması farz oldu ona
Ağlamak ve sızlanmak yetmez bana
Allah'ın aslanına ağladı gözüm, eyvah
Bu öldürülen er Hamza mıdır dedikleri sabah
Şehadetiyle bütün Müslümanlar felakete uğradı

Resul de bu felaketi onlarla birlikte yaşadı
Ey Ebû Ya'lâ, yıkıldı senin sütunların
Sen ki, şerefliydin, dürüsttün, sadıktın
Sana Rabb'inin selamı olsun cennetlerde
Yaşayacaksın orada sonsuz nimetler içinde
Hey! Seçkin Haşimoğulları, sabredin!
Bütün çabalarınız güzeldir, hoştur bilin!
Allah'ın elçisi kerem sahibidir, sabreder
Konuştuğunda yalnız Allah'ın emrini söyler
Hey! Kim benden Lueyy'e haber iletecek?
Bugünden sonra bir savaş baş gösterecek
Bugünden önce bildikleri ve tattıkları vardı
O zaman savaşlarımız yanan yüreklere şifaydı
Zaferimizi unuttunuz Bedir Kuyusunda
Size apansız ölümün geldiği günün sabahında
Ebuçchili'in yere serildiği sabah vaktinde
Kuşlar dönüp dolaşırken cesedinin üstünde
Utbe de oğlu da yere yıkıldı aynı anda
Keskin kılıç biçiverdi Şeybe'yi de orada
Umeyye'yi yıkmıştık, upuzun yatıyordu yerde
Göğsüne asaletli esnek bir ok saplanmış halde
Rabî'a oğullarının başlarını soruyorlar
Kılıçlarımızın ağzında onlardan artıklar var
Dikkat, ey Hind! Ağla ve ağlamaktan bıkmaya sakın
Çünkü sen en değerlisini kaybetmiş gözü yaşlısın
Hey Hind! Hamza'nın ölümüne sevinme boşuna
Çünkü sizin en değerlinizin alçaklık geldi başına

VI.Safiyye bint 'Abdilmuttalib'in Kardeşi Hamza'ya Mersiyesi

Safiyye bint 'Abdilmuttalib, mersiyesine Uhud savaşına katılan Müslümanların akıbetinin ne olduğunu soran kişilere Hz. Peygamberin en yakını ve yardımcısı olan Hz. Hamza'nın şehit olduğu haberinin verildiğini ifade ederek başlar. Hak Teâlâ'nın onu sonsuza kadar mutluluk içinde yaşayacağı cennete davet ettiğini dile getirdikten sonra umduğu ve beklediği sonucun böyle olduğunu ve Hz. Hamza'nın Mahşer gününde makamların en güzelinde bulunacağını söyleyerek yüreğininin yangınına serinletmeye, teselli bulmaya ve Müslümanları teselli etmeye çalışır. Devam eden beyitlerinde dünya durdukça onu unutmayacağına ve günlerinin ağlamakla geçeceğine yemin eder. İnanmayanlara karşı İslamiyet'i savunan Allah'ın Aslanı olarak nitelediği Hz. Hamza'nın yerine kendisinin ölmüş olması çok temenni ettiğini ifade ettikten sonra ona Allah'tan rahmet dileyerek mersiyesini bitirmiştir.

بَنَاتُ أَبِي مِنْ أَعْجَمٍ وَخَبِيرٍ
وَزِيرُ رَسُولِ اللَّهِ خَيْرٌ وَزِيرٍ
إِلَى جَنَّةٍ يَحْيَى بِهَا وَسُرُورٍ
لِحِمْرَةَ يَوْمِ الْحَشْرِ خَيْرٌ مَصِيرٍ
بُكَاءٌ وَحُزْنًا مَحْضَرِي وَمَسِيرِي
يَذُودُ عَنِ الْإِسْلَامِ كُلَّ كَفُورٍ
لَدَى أَضْبَعِ تَعْتَادُنِي وَنُسُورِ
جَزَى اللَّهُ خَيْرًا مِنْ أَخٍ وَنَصِيرِ

أَسْأَلُهُ أَصْحَابُ أُحُدٍ مَخَافَةً
فَقَالَ الْخَبِيرُ إِنَّ حِمْرَةَ قَدْ تَوَى
دَعَاهُ إِلَهُ الْحَقِّ ذُو الْعَرْشِ
دَعَاؤُهُ
فَذَلِكَ مَا كُنَّا نُرْجَى وَنُرْتَجَى
فَوَ اللَّهُ لَا أَنْسَاكَ مَا هَبَّتِ الصَّبَا
عَلَى أَسَدِ اللَّهِ الَّذِي كَانَ مَدْرَهَا
فِيهَا لَيْتَ شَلَوِي عِنْدَ ذَلِكَ وَ
أَعْظَمِي
أَقُولُ وَقَدْ أَعْلَى النَّعِيِّ عَشِيرَتِي

“Kaygı ile Uhud yiğitlerini mi soruyorlar?
Bacılarım; bilmeyenden, bilenden soranlar”

“Bilen, Hamza şehit olmuştur, dedi
Allah’ın elçisinin en hayırlı yardımcısı idi”

“Arşın sahibi Hak Teâlâ onu davet etti
Yaşayacağı ve sevineceği cennete ilettili”

“Öyleydi bizim umduğumuz da beklediğimiz de
Hamza için makamların en güzeliydi Maşherde”

“Ant olsun ki, seher yeli estikçe unutmam seni kardeşim
Ağlamakla, yanmakla geçer hem gelişim, hem gidişim”

“Ağlarım savunucu olan Allah’ın Aslanı’na”
Bütün kâfirlere karşı İslâm’ı savunana”

“Keşke orada benim leşim ve kemiklerim olaydı
Sırtlanlar ve kartallar beni parçalayaydı!”

“Derim ki, ölüm habercisi haberi vermişken obaya:
Allah rahmet eylesin böyle kardeşe ve yardımcıya”

(İbn Hişâm, 1990, III, 121)

Hiz. Hamza kahramanlığı, yürekliliği, dürüstlüğü ve yardımseverliği ile Türk insanının gönlünde taht kurmuştur. Bir yandan güreşçilerin piri olarak baş tacı yapılırken öte yandan menkıbevi hayatı kendi adıyla anılan Hamzanâmelere konu olmuştur (Sezen, 1991, muhtevası)

Kaynaklar

Abdillâh b. Ravâha, *Dîvânü ‘Abdillâh b. Ravâha*, neşr. Velîd Kassâb, Riyâd, 1402/1982.

Algül, Hüseyin, "Hamza", *TDV İslam Ansiklopedisi (DİA)*, XV, 500.

- Elmalı, Hüseyin, "Hassân b. Sâbit", *TDV İslam Ansiklopedisi (DİA)*, XVI, 400.
- Hassân b. Sâbit, *Dîvânu Hassân b. Sâbit*, neşr. Abd E. Alî Muhennâ, Beyrut, 1414/1994.
- Dîvânu Hassân b. Sâbit*, neşr. Velîd Arafât, I-II, London, 1971.
- Şarhu Dîvâni Hassân b. Sâbit el-Ensârî*, neşr. Abdurramân el-Barkûkî, Mısır, 1347/1929
- Şarhu Dîvâni Hassân b. Sâbit el-Ensârî*, neşr. Abdurramân el-Barkûkî, Beyrut, 1429/2008.
- İbn 'Abdi'l-Berr, *el-İstî 'âb fî ma 'rifeti'l-ashâb*, neşr. 'Âdil Murşid, Ürdün, 1423/2002.
- İbn Hişâm *es-Sîretu'n-Nebeviyye*, , neşr. 'Umer 'Abdusselâm Tedmurî, I-IV, Beyrut, 1410/1990.
- İbn İshâk *es-Sîretu'n-nebeviyye*, neşr. Ahmed Ferîd el-Mezîdî, I-II, Beyrut, 1424/2004.
- İbn Kuteybe, *eş-Şi'ru ve's-Şua'rá*, I-II, neşr. Ahmed Muhammed Şâkir, Kahire, 1377/1958.
- İbn Sa'd, *Kitâbu't-tabakâti'l-kebîr*, I-X, neşr. 'Alî Muhammed 'Umer, Kahire, 1421/2001.
- İbn Sellâm el-Cumehî, *Tabakâtu's-şu 'arâ*, Beyrut, 1422/2001.
- İbn Seyyidinnâs, *'Uyûnu'l-eser fî funûni'l-meğâzî ve's-şemâili ve's-siyer*, I-II, Beyrut, tsz.
- Ka'b b. Mâlik, *Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî*, neşr. Mecîd Tarâd, Beyrut, 1997.
- Ka'b b. Mâlik, *Dîvânu Ka'b b. Mâlik el-Ensârî*, neşr. Sâmi Mekkî el-'Ânî, Bağdat, 1386/1966.
- Kandemir, Yaşar, "Ka'b b. Mâlik", *DİA*, XXIV.
- Mâcid İbrâhîm el- 'Âmirî, *Seyyidu's-Şuhedâ' Hamza b. 'Abdilmuttalib*, Medine, 1421/2001.
- Sargon, Erdem- Kılıç, Hulusi, "Abdullah b. Revâha", *TDV İslam Ansiklopedisi (DİA)*, I, 129.
- Sezen, Lütfî, *Halk Edebiyatında Hamzanâmeler*, Ankara, 1991.
- Sufyân es-Sevrî, *Tefsîru Sufyân es-Sevrî*, Beyrut, 1403/1983.